

ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF THE REGULATION OF THE WORLD WATER RESOURCES

Veliko P. Petrov, Kaloyan A. Iliev

*Faculty of Artillery, Air Defense and Communication and Information Systems,
National Military University, Shumen, Bulgaria, veliko_pp@abv.bg, kacho_78@abv.bg*

Abstract: *The report aims to acquaint readers with the organizational and legal aspects of the regulation of global water resources. To date, certain rules of international law have been developed, including regional agreements concerning the use of water and the management of transboundary water resources. Examples are water-sharing agreements in the Nile, Rhine, Danube, Mekong and other basins. However, these agreements are characterized by the specific characteristics of their basins and therefore serious difficulties arise in trying to universalize them. Meanwhile, the need to develop common approaches to the distribution of water resources on transboundary rivers is constantly growing.*

Keywords: *legal aspects, global water resources*

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВНИ АСПЕКТИ НА РЕГУЛИ- РАНЕТО НА СВЕТОВНИТЕ ВОДНИ РЕСУРСИ

Велико П. Петров, Калоян А. Илиев

Към настоящия момент са разработени определени норми на международното право, включително регионални споразумения, които се отнасят до използването на водите и управлението на трансграничните водни ресурси. Примери за това са споразумения за съвместно използване на водните ресурси в басейните на Нил, Рейн, Дунав, Меконг и други. Тези споразумения обаче се характеризират със специфичните характеристики на своите басейни и поради това възникват сериозни трудности при опит за универсализирането им. Междувременно необходимостта от разработване на общи подходи за разпределение на водните ресурси на трансграничните реки непрекъснато нараства.

Началото на глобалния диалог за водните ресурси е поставено през 1977 г. на конференция в Мар дел Плата (Аржентина). В периода 1980-1989 се проведе Международното десетилетие за водоснабдяването и канализацията. През 1992 г. в Дъблин (Ирландия) се проведе международната конференция за водите и околната среда. Конференцията на ООН по околна среда и развитие в Рио де Жанейро през 1992 г. определи решението на водните проблеми като предпоставка за устойчивото развитие: тази разпоредба е разработена в основния документ на конференцията - „Програма 21“ - план за действие за устойчиво развитие.

Приоритет беше даден на въпросите свързани с проблемите с водите на срещата на върха на хилядолетието през 2000 г. Сред целите за развитие, формулирани на този форум за следващите десетилетия, се отбелязва необходимостта „до 2015 г. да се намали наполовина броят на хората без достъп до безопасна питейна вода и канализация“.

2003 г. е обявена от ООН за „Международна година на сладките води“. 2005 г. е Световната година на водите, последвана от Международното десетилетие на водите за цял живот. Световният ден на водата - 22 март през 2005 г. - отбелязва началото на ново десетилетие на ООН за

действие в областта на водите. Общото събрание на ООН обявява периода 2005-2015 г. за Международно десетилетие за действие "Вода за живот". Резолюцията на Общото събрание на ООН настоятелно призовава за комуникация и социална мобилизация както на световно, така и на национално ниво. Докато голяма част от посланията на глобално и регионално ниво за водата и канализацията до този момент са били насочени, доста успешно, към мобилизиране на ресурси и укрепване на политически и правителствени ангажименти, налице е спешна необходимост от засилване на тези усилия, които са специално насочени към повишаване на ангажираността и участието на обществото. С цел опазване на здравето, безопасното водоснабдяване и адекватната канализация се разглеждат като основни права на човека. Днес почти 1,1 млрд. души имат неадекватен достъп до вода, а 2,6 милиарда са без подходящи хигиенни условия.

Десетилетието "Вода за живот" 2005-2015 акцентира върху свързаните с водата програми и участието на жените.

Специално място в развитието на международно-правното регулиране на водните ресурси заема режимът на трансграничните води, който се определя, като правило, от международни договори. Основните документи от този вид са „Правилата за използване на водите на международните реки“, наречени Хелзинкски правила, Конвенцията на ООН за ненавигационно използване на международни водни течения (1997 г.) и Конвенцията за защита и използване на трансграничните водни течения и международните езера (1993 г.).

Правилата от Хелзинки регламентират режима на използване и защита на водите от „международния водосборен басейн“ и съдържат водещи правни принципи, определящи взаимните права и задължения на държавите, на чиито територии се намират части от такъв басейн. Основното правило на правния режим на трансграничните води е принципът на „разумното и справедливо използване“, според който всяка държава от басейна има право, на своята територия, на разумен и справедлив дял от ползите от използването на водите от този басейн.

Конвенцията за защита и използване на трансграничните водни течения и международните езера, известна още като Конвенцията за трансграничните водни ресурси (Конвенцията на ООН за водите от Хелзинки от 1992 г.), е първият документ, целящ създаването на правна рамка за сътрудничество в опазването и рационалното използване на трансграничните води в такъв мащаб. Този документ е валидно споразумение, което се допълва от два протокола - относно водите и здравето и по въпросите на гражданската отговорност.

Конвенцията на ООН за ненавигационното използване на международни водни течения от 1997 г. установява както „съществени“, така и „процедурни“ правила, които държавите-членки са задължени да спазват в отношенията си по отношение на използването на вода в трансграничните водни течения. Той насърчава държавите, които споделят един и същ воден поток, да сключват споразумения, които прилагат или адаптират разпоредбите на конвенцията към специфичните характеристики на водотока, въпреки че участието в конвенцията не засяга валидността на съществуващите споразумения.

Трудно е да се надценява международното политическо значение на тези документи, но те имат доста общ (препоръчителен) характер и засягат предимно екологични проблеми. В по-малка степен те се отнасят до самите проблеми на управлението на речните водни ресурси. Те практически нямат механизъм за разрешаване на международни спорове, разработена е само първоначална законодателна и нормативна рамка.

От наличните международни правни документи следва, че собственикът на речния поток, образуван на територията на дадена държава, е именно тази държава. Следователно, компетентно е да се разпорежда с тези води и, както се подразбира, трябва да прави това рационално, т.е. без да се засяга околната среда и икономическата активност във водни зони и зони надолу по течението.

Въпреки това не е конкретно предвидено (и всъщност този въпрос остава извън скобите) дали тази държава трябва да отговаря за спазването поне на минималните санитарни стандарти и съответно на разходите за пречистване на водата, които са принудени да поемат държавата, на чиято територия навлизат замърсените води.

В редица двустранни и многостранни споразумения е фиксиран принципът „който замърсява, плаща“. Но механизмът на взаимните отношения в случай на сблъсъци и процедурата за събиране на такси за замърсяване на водите от две или повече държави, разположени надолу по

течението, не са разработени.

За всички заинтересовани страни е ясно, че проблемът с опазването и използването на водните ресурси трябва да бъде решен съвместно от специалисти по управление на водите, хидравлични инженери, хидролози, еколози, икономисти, специалисти по управление на околната среда в трансграничен контекст, дипломати, граничари и др. докато няма подробна договорна система, която отчита всички аспекти на проблема.

Международното право установява, че вътрешните водни пътища с международен характер: реки, изкуствени водни връзки между тях и др., Протичащи през териториите на няколко държави и използвани за международно корабоплаване, са международни реки. Ако река, пресичаща или разделяща територията на две или повече държави, няма пряка връзка с морето, е неплавателна или плавателна само за крайбрежно корабоплаване (без достъп до открито море) между точките на крайбрежните държави, всъщност само крайбрежните държави са заинтересовани от нейното използване. Такива реки обикновено се наричат трансгранични. През последните десетилетия значението на икономическото използване на реките за индустриални, селскостопански, санитарни, битови и други нужди се увеличи значително. Имаше нужда от засегнатите крайбрежни държави сами да регулират широк кръг от свързани въпроси. Съответно видовото разделение на реките, протичащи през територията на няколко държави, на международни и трансгранични до голяма степен е загубило своето значение. От международна правна гледна точка всички такива реки трябва да се считат за международни. В същото време е целесъобразно да се разграничат реките, наричани трансгранични, в случаите, когато те не се използват за международно корабоплаване. Такова определение посочва възможността за използването им изключително от крайбрежните държави, за разлика от плавателните реки, които имат достъп до морето, при които брежните държави се интересуват от корабоплаването (което се взема предвид при регулиране на техния правен режим).

Международната река може да служи като граница между две или повече държави и тогава тя се нарича гранична река. Международната река, включително река, използвана за международно корабоплаване, може да служи като граница между две или повече държави в един участък и да пресича териториите на тези държави в други участъци. Тогава понятието гранична река е приложимо само за отделните ѝ участъци. Ако реката разделя само териториите на две или повече държави, това е гранична линия в истинския смисъл на думата. Но във всички случаи граничната река е международна от международна правна гледна точка.

Класифицирането на реките като граничеши означава само, че само граничните държави са заинтересовани от тяхното използване и че регулирането на техния режим по споразумение между тези държави неизбежно предполага установяването на точна гранична линия по такава река и условията за спазване на граничния режим от засегнатите държави.

Определената географска характеристика на международната река също е международно правна, тъй като предопределя нейния статут: общоприето е, че всички проблеми на едно или друго използване на такава река са обект на международно регулиране чрез споразумение (договор) между крайречните държави, като се вземат предвид техните законни права и интереси, и когато става въпрос за става въпрос за реките, използвани за международно корабоплаване - като се вземат предвид и законните интереси на крайбрежните държави.

Това положение се доказва от световната практика: правният режим на огромния брой международни реки се урежда от договори, сключени между крайбрежните държави. Съществува различна ситуация, когато в момента не се изисква такова регулиране, тъй като тази или онази международна река поради незначителната си икономическа стойност или по други причини не се използва за промишлени или селскостопански цели. Ако интересите на крайбрежните държави изискват това, всяка от тях има право и е длъжна да се споразумее с други заинтересовани държави относно регулирането на съвместното използване на водите на тази река.

Някои крайбрежни държави отдавна отказват да признаят правния статут на международните реки и то е получило пълно признание сравнително наскоро. Повече от 50 години САЩ отказват да сключат споразумение с Мексико за режима на реките, протичащи през територията на тези две страни (Рио Гранде, Колорадо, Тихуана). За да оправдаят своите действия, те изтъкват така наречената доктрина на Хармон, че държавата, разположена в горното течение на реката, има право да регулира своя воден режим по свое усмотрение, независимо от интересите на дър-

жавата, която притежава долното течение на реката. Едва през 1944 г. мексиканското правителство успява да сключи споразумение, признаващо правата и интересите на Мексико при използването на реки, протичащи през територията му. В крайна сметка САЩ трябваше да се откажат от доктрината на Хармон както за Мексико, така и за Канада.

Едно от основните действащи международни споразумения за използването на трансграничните води са „Правилата за използване на водите с международно значение“, приети през 1966 г. от Асоциацията за международно право в Хелзинки. „Правилата от Хелзинки“ съдържат набор от норми както от общ, така и от специфичен характер и, най-важното, въвеждат ново понятие - „международен речен басейн“, което означава „географски район, обхващащ две или повече държави и определен от границите на разпространението на водната система, в т.ч. повърхностни и подземни води, вливащи се в общ резервоар“. Ключовият герой е чл. 4 от Хелзинкските правила, който гласи, че всяка държава от речния басейн има право в рамките на своята територия на разумен и справедлив дял от ползотворното използване на водите на международен речен басейн. Понятието "разумен и справедлив дял" е дефинирано в чл. 5 като комбинация от специфични фактори, които включват:

- географията на басейна, по-специално дължината му на територията на всяка държава; неговата хидрология, по-специално количеството вода, изтичаща от територията на всяка държава от басейна;
- неговите климатични условия;
- минало и настоящо използване на басейновите води; икономическите и социалните нужди на всяка държава от басейна; популацията, зависима от басейновите води във всяка от тези държави;
- сравнителните разходи за алтернативни източници за задоволяване на икономическите и социални нужди на всяка от тези държави;
- наличие на други ресурси;
- способността да се елиминират ненужните загуби при използване на водите на басейна;
- възможността за компенсиране на една или повече крайречни държави като средство за разрешаване на конфликти между употребите;
- степента, до която се задоволяват нуждите на дадено басейново състояние, без да се причиняват значителни вреди на други басейнови държави.

Подходът на различните държави към управлението на водните ресурси, който се е развил в международната практика през последните десетилетия, разкрива редица общи модели, които се използват широко от много държави.

По-специално взаимодействието и сътрудничеството при управлението на трансграничните водни ресурси се регулират в документите „Глобална водна програма на ООН“ и „Конвенция за защита и използване на трансграничните водни потоци и международни езера“. Тези и някои други документи определят общите очертания на подхода към този проблем, който се формира в световната общност. Основните му елементи са:

- предоставяне на подкрепа на държавите при изпълнението на програмите за управление на водните ресурси чрез Глобалното водно партньорство (международна програма за регулиране на трансграничните водни ресурси, приета в рамките на ООН);
- насърчаване на развитието на трансгранични речни програми, по-специално пилотния проект за басейна на река Нил и проектите на Съюза на южноафриканските държави;
- Участие в национални и регионални програми за океана и крайбрежието (чрез Инициативата за стратегическо управление на океана и крайбрежието - SIOCAM);
- Подкрепа за Програмата на ООН за развитие на сладководните и океанските водни ресурси.

В рамките на различни международни структури се разработват и изпълняват многостранни програми, базирани на взаимодействието на държавите и бизнеса. Европейският съюз напредна най-далеч в това отношение, като прие цял набор от законодателни актове и процедури. Сред тях е Директивата на ЕС за управление на водните ресурси и контрол на сушата, която изисква преди всичко прилагането на т.нар. Европейска политика за превенция на сушата. В неговото развитие участват над 80 организации, вкл. Европейски център за суши, работна група за недостиг на вода и управление на сушата, редица университети и центрове за върхови постижения, международни

организации.

Международно регулиране на използването на водата. Възприето е най-широко разпространеното тълкуване: всички трансгранични води се считат за международни. Това обаче не винаги е било така и редица държави днес признават международни само онези реки, за които са сключени съответните международни договори (например Турция не признава Тигър и Ефрат като международни реки и въз основа на това отказва да координира националната си водна политика с съседни)

Преди това плавателните реки, които имаха достъп до морето, се наричаха международни. Идентифицирани са и гранични реки, главно с цел демаркация. В англоезичната литература терминът воден поток е по-често срещан днес, което прави възможно включването на повече международни водоеми, като канали. Това постепенно става все по-важно, тъй като пренасочването на вода от международна река чрез изграждане на канали на собствена територия се превръща в обичайна практика, драстично променяща разпределението на водата в басейна. По този начин изграждането на разклонени канали от Черния Иртиш доведе до увеличаване на китайския водоприем от реката от 1,5 на 5 милиона m^3 за три години, а рязкото намаляване на водоснабдяването през Севернокримския канал през пролетта на 2014 г. остави почти цялото земеделие на полуострова без напояване. И подобни примери се умножават.

Процедурата за регулиране на използването на водата от международното право на договора се развива постепенно, като включва следните области последователно: корабоплаване, риболов, плаващ дървен материал, гранични реки и околната среда. Икономическата употреба като тема на международното право се появява едва в началото на 20 век. За целите на това проучване анализът на международните споразумения за използване на водата е важен, тъй като ни позволява да проследим промяната в ролята на водата във външната политика на държавите, която е документирана. Съответно нарастването на броя на договорите показва по-видимо място на водните ресурси в международните отношения като цяло.

Двустранни споразумения

Международното право за водните течения еволюира с все по-интензивното и разнообразно използване на водата от хората. Интерес представляват международните договори, при които водата се разглежда като ресурс, снабден със ценност, или като част от цяла екосистема. Днес има около 411 международни договора за вода, сключени между 1820 и 2007 г. (данните са систематизирани в проучване на Държавния университет Орегон) (База данни за международните водни споразумения на държавния университет в Орегон, <http://ocid.nacse.org/tfdd/treaties.php>).

Сред тях има договори за демаркация и навигация, при които водата не се разглежда като самостоятелен икономически ресурс, а само като вид среда за осигуряване на приоритетни интереси, представляват само 18 % (дава се ценност на територията и възможността за корабоплаване, съответно). Споразуменията за разпределение на количеството на водата, хидроенергия и качество на водата представляват повече от половината от всички договори (съответно 22%, 16% и 14%). Обобщените данни са представени в Таблица 1.

Няколко други статистически данни се използват във фундаментално проучване, представящо сравнителен анализ на международните споразумения за използване на водата от Дж. Хамнер и А. Улф през 1998 г. (Hamner J. H. Patterns in international water resource treaties: The transboundary freshwater dispute database/ J. H. Hamner, A.T. Wolf //Colorado Journal of International Environmental Law and Policy. – 1997. – Т. 8. – С. 157-177). Авторите разглеждат 145 споразумения за основните басейни, определящи използването на международните водни потоци, и правят извод, че 86 % от тези споразумения са двустранни и само половината от тях предвиждат механизми за наблюдение, разрешаване на конфликти, разпределение на водните ресурси между страните. Само две трети от договорите предполагат обмен на информация, а механизми за прилагане не са предвидени в 8 от 10 международни договора. По този начин почти всички международни басейни се регулират предимно от двустранни споразумения (Wolf A.T. Conflict and cooperation along international waterways / A.T. Wolf // Water policy. – 1998. – Т. 1. –№. 2. – С. 251-265).

Таблица 1.

Елементи на международните споразумения за използване на водата за периода 1820-2007 г.

(Wolf A.T. Conflict and cooperation along international waterways / A.T. Wolf // Water policy. – 1998. – Т. 1. –№. 2.)

Предмет на договора	Брой на договорите	Проценти
Количеството на водата	91	22 %
Хидроенергия	67	16 %
Качество на водата	59	14 %
Демаркация	47	11 %
Съвместно управление	44	11 %
Навигация	24	6 %
Контрол на наводненията	23	6 %
Развитие на инфраструктурата	23	6 %
Икономическо развитие	16	4 %
Техническо сътрудничество	9	2 %
Напояване	3	1 %
Териториални въпроси	3	1 %
Риболов	2	0 %
Общо	411	100 %

Тъй като отношението към водата като ресурс се промени, постепенно еволюира и тематиката за международните договори: от изключително демаркационни, навигационни и посветени на риболова до това, което може да се определи като договори, чийто предмет е водата, снабдена с ресурсна ценност. Независимо дали става въпрос за ресурс за земеделие или промишленост, хидроенергия или „антиресурс“ като обща заплаха при наводнения. Поради огромния дял на двустранните споразумения, нека първо се спрем на някои истории.

Още през 19 век възниква практиката на съвместно финансиране на съоръжения за водна инфраструктура: през 1863 г. Белгия и Холандия подписват споразумение, според което те споделят разходите за изграждане на инфраструктурни съоръжения на река Маас (Белгия допринася 2/3 от сумата, една трета - Холандия). Впоследствие, въз основа на това споразумение, официално е оформено първото разпределение на квотите за вода (1873) (**Treaty for the regulation of water withdrawal from the Meuse, followed by an explanatory note, signed at the Hague**, <http://ocid.nacse.org/tfdd/treaties.php?page=full&origin=river&tn=7>)

Както показва практиката, всяко съвместно управление на водите или изисква решаваща роля за някоя от басейновите държави, или създаването на наднационален управителен орган, който напълно отразява концепцията за ограничен суверенитет. Тази практика е получила разпространение, на първо място, в областите на разпределение на потока между граничните страни, контрол на наводненията, регулиране на околната среда (комисии за Дунав и Рейн).

Но този вариант не винаги е подходящ за страни, например поради общото напрежение в отношенията. Пример е споразумението между Индия и Пакистан, според което Индия получава старите пакистански канали (на отстъпената територия) и финансира строителството на нова канална мрежа в Пакистан с помощта на Международната банка за възстановяване и развитие. Споразумението беше сключено само с посредничество от трети страни през 1960 г., 12 години след първото споразумение за разделяне на индо-пакистанските канали в щатите Западен и Източен Пенджаб.

Днес, когато се обсъждат съвременните водни спорове, е особено важно да се разбере, че има прецеденти за ефективното разрешаване на подобни конфликти, до определянето на санкции за прекомерно изтичане на вода. Ето само няколко примера за конвенции, които директно разясняват санкции (**Transboundary freshwater dispute resolution: theory, practice, and annotated references / Beach H. L.; Hamner J., Hewitt J. J., Kaufman E. et al./ H.L. Beach (ed.). – Water Resources Management and Policy Series. – United Nations University (Japan). – 2000**).

И така, съгласно Споразумението между Обединеното кралство и Уганда, от една страна, и Египет, от друга, относно изграждането на водохранилище при водопада Оуен в Уганда, Уганда

плати на Египет глоба от 980 000 британски лири (загуби в хидроенергията) и компенсация от наводненията. Въз основа на Междуправителствената конвенция за икономическото използване на река Драва между Югославия и Австрия, Югославия получи индустриални стоки на стойност 50 милиона шилинга в продължение на 4 години. Има прецеденти за заеми с прясна вода за напоителни цели: например САЩ дават заем от 50 милиона m³ на Мексико през декември 1966 г. с право да задържат същото количество през следващия период (от една до три години, в зависимост от метеорологичните условия). Виждаме, че с политическата воля на двете страни става възможно да се постигне консенсус по най-належащите въпроси за използването на трансграничните водни ресурси, но успешните примери показват, че политическото решение е задължително подкрепено от постепенното задълбочаване на правната уредба в предшестващия го басейн. Нещо повече, подобно регулиране се развива, тъй като ролята, която играят реката или езерото и за двете държави, се увеличава.

Многостранни споразумения

Поради факта, че практиката за уреждане на спорове около водните ресурси са трудни и понякога са необходими десетилетия за договаряне на двустранни договори, то постигането на споразумения в рамките на многостранните споразумения изисква още повече време и усилия. Има няколко региона, в които са в сила такива многостранни споразумения: това са басейните на Нил, Меконг, Ла Плата, както и реките, протичащи през ЕС. В сила са редица споразумения, главно екологични в Африка.

Редица трудове, които разследват механизмите на най-ефективното договорно регулиране на водните конфликти, формулират няколко относително универсални условия за успешни споразумения. Така, споразумението за сътрудничество ще бъде значително по-жизнеспособно и успешно, ако включва механизма на силна и компетентна международна речна комисия и се установят и поддържат редовни контакти между комисията и националните органи. Такъв механизъм позволява да се предостави финансова и бюрократична подкрепа на комисията (Bernauer T., *The politics of international freshwater resources* / T. Bernauer, A. Kalbhenn // *The International Studies Encyclopedia*. Washington DC: The International Studies Association. – 2010). На второ място, загрижеността за справедливото разпределение на ползите и разходите е от основно значение за всяка държава - страна по такива споразумения, и един от най-ефективните инструменти за осигуряване, ако не на равенство, то поне на неговата видимост, могат да бъдат съвместните изследвания.

Трето, политически престиж и символика може да стимулира сътрудничеството. Такава стратегия може да бъде успешна в случаите, когато материалните ползи от сътрудничеството не са очевидни или страните не са склонни да си сътрудничат. Формулата, предложена от Ф. Марти относно универсалността на правните норми и рецепти, звучи доста скептично: „златното правило на водния закон е, че няма златно правило“ (Marty F. *Managing international rivers* / F.Marty // *Problems, Politics and Institutions*. – Bern/Berlin/Brüssel. – 2001).

Съвременни механизми за глобално регулиране на водите от Организацията на обединените нации (ООН)

През декември 2003 г., в рамките на Световната година на сладководните води, Общото събрание на ООН, по инициатива на Таджикистан, обяви 2005-2015 г. за Международно десетилетие за действие „Вода за живот“. В хода на обявеното Десетилетие ООН прие редица задължения. Те включват Целите на хилядолетието за развитие (резолюция 55/2 от 8 септември 2000 г.), които призовават за намаляване наполовина на дела на населението с липса на достъп до безопасна питейна вода до 2015 г. и прекратяване на неустойчивата експлоатация на водните ресурси.

Програмата на ООН за водите включва 4 основни програми: *Световна програма за оценка на водите*; *Съвместна програма за наблюдение на водите на СЗО /УНИЦЕФ*; *Програма на Десетилетието на ООН - Развитие на водния капацитет*; *Програма на ООН за десетилетието - Застъпничество и комуникация за водите*. Програмата се изпълнява от 26 организации от структурата на ООН с активното съдействие на правителства и неправителствени организации.

Този междуведомствен механизъм (26 + партньори) насърчава хармонизирането и координацията на дейностите на ООН, насочени към изпълнението на дневния ред, дефиниран в Декларацията на хилядолетието и Световната среща на върха за устойчиво развитие, във връзка с целите за водоснабдяване и канализация. Проектът също така подпомага развитието на целенасочени

инициативи: в момента се изпълнява една такава инициатива: „ООН - Вода - Африка“

Друга инициатива е водният форум, глобална площадка за обсъждане на водни проблеми. Първият форум се състоя през 1997 г. в Маракеш. Изготвена е Декларацията от Маракеш, която за първи път засегна всички въпроси на използването на водата. Оттогава вече са минали 4 форума, последният през 2012 г. в Марсилия (World Water Forum [Electronic resource], <http://www.worldwaterforum6.org/en/>). По време на форумите се излагат нови цели, насочени към оптимизиране на използването на водните ресурси, разширяване на достъпа до вода и предотвратяване на бъдещи проблеми с водата.

Инициативата за празнуване на Световния ден на водата се заражда през 1992 г. на Конференцията на ООН „Екология и развитие“, проведена в Рио де Женејро. Генералната асамблея на ООН определя 22 март да се чества като Световен ден на водата. Денят се отбелязва официално от 1993 г., като ежегодно се организират прояви в цял свят, посветени на водата. Целта му е да привлече внимание върху важността на питейната вода и защитата на водните ресурси. Всяка година честването на Международния ден на водата е свързано с определен аспект на прясната вода.

Като цяло всички инициативи на ООН и други международни организации са насочени към популяризиране на принципите на интегрирано управление на водните ресурси, човешкото право на вода и привличане на частни инвеститори във водния сектор.

ИЗВОДИ:

1. Днес няма ефективно международно право, регулиращо икономическото използване на водните ресурси, т.е. принципите на интегрираното управление на водните ресурси не са отразени в международното водно законодателство. На ниво двустранни споразумения има успешни примери за регулирано сътрудничество във всички области на интерес, тъй като се основават на взаимния интерес на двете държави в дългосрочен план. Всъщност във всички случаи на успешно взаимодействие по-близкото взаимодействие се предшества от „по-малко обременяващи“ форми на съвместно използване на водоемите: обмен на информация, създаване на мониторингови служби, контрол върху наводнения и др. Само на тази база са успешните проекти за регулиране на околната среда, хидроенергия, водоразпределение и съвместни инфраструктурни проекти. Важен лост за натиск оказва се условно изнудване или бартер: доминиращата роля на „горните“ държави остава основната пречка за уреждането на водните спорове.

2. Засега има много по-малко многостранни споразумения и в по-голямата си част те не обхващат основните проблемни области, а именно разпределението на водата, хидроенергията и съвместното управление. Въпреки това съществуват редица успешни примери. Но функционирането на такива споразуменията изискват създаването на наднационален управителен орган.

3. Въпросите за използването на ресурсите на трансграничните реки е сфера от отношения, която не е достатъчно регулирана на международно ниво. Само 37 държави са подписали документи на ООН по този въпрос и само 20 са ги ратифицирали. Международното водно право се основава на „меки“ методи за разрешаване на конфликти, които в новите влошени условия показват своята неефективност. В международното право няма забранителни или ограничителни разпоредби относно използването на водните ресурси на реките в границите на територията на тяхната държава. Водните отношения се изграждат само въз основа на взаимни споразумения. Въпреки това е предвидено правото на други крайречни държави на информация и консултации относно планирани или текущи мерки за управление на водите по международните реки, така че тези държави да могат своевременно да прилагат мерки за компенсиране на негативното въздействие. Международното право не съдържа никакви обвързващи норми за ограничаване на приема на вода, но се разбира, че той не трябва да надвишава 50 %.

4. Правният режим на трансграничните води се регулира от международни договори, които се прилагат за държавите, които са ги подписали. Освен това, две международни конвенции - Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст (1991 г.) и Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера (1992 г.) - трябва да бъдат класирани сред основните документи от този вид. Тези документи са от общ (консултативен) характер и засягат предимно екологичните проблеми на трансграничните водни ресурси. В по-малка степен те са свързани с проблемите на управлението на водните

ресурси и разрешаването на икономически спорове между държавите. На практика им липсва механизъм за разрешаване на международни спорове, законодателната и регулаторна рамка не е разработена.

REFERENCES:

1. А.И. Никитин, В.Н. Земсков, А.А. Казанцев, Россия и глобальная проблема водных ресурсов, <http://polit-discourse.ru/articles/167>
2. База данни за международните водни споразумения на държавния университет в Орегон, <http://ocid.nacse.org/tfdd/treaties.php>
3. Hamner J. H. Patterns in international water resource treaties: The transboundary freshwater dispute database/ J. H. Hamner, A.T. Wolf //Colorado Journal of International Environmental Law and Policy. – 1997. – Т. 8. – С. 157-177
4. Wolf A.T. Conflict and cooperation along international waterways / A.T. Wolf // Water policy. – 1998. – Т. 1. –№. 2. – С. 251-265.
5. Treaty for the regulation of water withdrawal from the Meuse, followed by an explanatory note, signed at the Hague, <http://ocid.nacse.org/tfdd/treaties.php?page=full&origin=river&tn=7>
6. Transboundary freshwater dispute resolution: theory, practice, and annotated references / Beach H. L.; Hamner J., Hewitt J. J., Kaufman E. et al./ H.L. Beach (ed.). – Water Resources Management and Policy Series. – United Nations University (Japan). – 2000
7. Bernauer T., The politics of international freshwater resources / T. Bernauer, A. Kalbhenn //The International Studies Encyclopedia. Washington DC: The International Studies Association. – 2010
8. Конвенцията за оценка на въздействието върху околната среда в трансграничен контекст (1991 г.), Организация на обединените нации
9. Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера, съставена в Хелзинки на 17 март 1992 година, Организация на обединените нации
10. World Water Forum [Electronic resource], <http://www.worldwaterforum6.org/en/>
11. Резолюция на Общото събрание на ООН 55/2 (8 септември 2000 г.)